

PROGRAMOWANIE DYNAMICZNE

2.3 Problem Plecakowy

Problem plecakowy obejmuje szeroką klasę problemów optymalizacji kombinatorycznej. Dla danego zbioru przedmiotów o określonych wagach i wartościach należy wybrać podzbiór o jak największej sumarycznej wartości i sumarycznej wadze nie przekraczającej zadanego ograniczenia.

Większość problemów plecakowych (w tym obie wersje, które przedstawimy) należy do klasy problemów $\mathcal{NP}$ -trudnych, co oznacza, że raczej nie możemy spodziewać się rozwiązań działających w czasie wielomianowym od rozmiaru danych. Algorytmy, które pokażemy są pseudowielomianowe.

2.3.1 Wersja z powtórzeniami

PROBLEM:

Dane: ciąg $w_1, \dots, w_n \in \mathcal{N}$
 ciąg $v_1, \dots, v_n \in \mathcal{R}$
 liczba $W \in \mathcal{N}$

Wynik: wielozbiór zbiór $\{i_1, \dots, i_k\}$ taki, że $\sum_{j=1}^k w_{i_j} \leq W$ oraz $\sum_{j=1}^k v_{i_j}$ jest maksymalna

Zakładamy, że waga każdego przedmiotu nie przekracza W .

Podproblemy: mniejszy plecak.

$K(w)$ = maksymalna wartość plecaka osiągalna dla plecaka o pojemności w .

Fakt 1

$$K(w) = \begin{cases} 0 & \text{jeśli } w = 0, \\ \max_{i: w_i \leq w} \{K(w - w_i) + v_i\} & \text{jeśli } w > 0 \end{cases}$$

□

Czas działania: $O(nW)$.

2.3.2 Wersja bez powtórzeń

PROBLEM:

Dane: ciąg $w_1, \dots, w_n \in \mathcal{N}$
 ciąg $v_1, \dots, v_n \in \mathcal{R}$
 liczba $W \in \mathcal{N}$

Wynik: zbiór $\{i_1, \dots, i_k\}$ taki, że $\sum_{j=1}^k w_{i_j} \leq W$ oraz $\sum_{j=1}^k v_{i_j}$ jest maksymalna.

Podproblemy: mniejszy plecak pakowany podzbiorem przedmiotów.

$K(w, j)$ = maksymalna wartość plecaka osiągalna dla plecaka o pojemności w oraz przedmiotów $\{1, \dots, j\}$.

Fakt 2

$$K(w, j) = \begin{cases} 0 & \text{jeśli } w = 0 \text{ lub } j = 0 \\ \max\{K(w - w_j, j - 1) + v_j, K(w, j - 1)\} & \text{wpp} \end{cases}$$

□

Czas działania: $O(nW)$.

2.4 Najkrótsze ścieżki między wszystkimi parami wierzchołków

Do uzupełnienia.

2.5 Przynależność do języka bezkontekstowego

2.5.1 Definicja problemu

Rozpoczynamy od przypomnienia podstawowych pojęć związanych z gramatykami bezkontekstowymi (pojęcia te powinny być znane z wykładu Wstęp do Informatyki).

Definicja 1 Gramatyką bezkontekstową nazywamy system $G = \langle V_N, V_T, P, S \rangle$, gdzie

- V_N i V_T są skończonymi rozłącznymi zbiorami (nazywamy je odpowiednio alfabetem symboli nieterminalnych i alfabetem symboli terminalnych);
- P jest skończonym podzbiorem zbioru $V_N \times (V_N \cup V_T)^*$ (elementy P nazywamy produkcjami);
- $S \in V_N$ i jest nazywany symbolem początkowym gramatyki.

Zwyczajowo produkcje (A, α) zapisujemy jako $A \rightarrow \alpha$.

Definicja 2 Jeśli każda produkcja gramatyki bezkontekstowej G jest postaci:

- $A \rightarrow BC$ lub
- $A \rightarrow a$,

gdzie $A, B, C \in V_N$ i $a \in V_T$, to mówimy, że G jest w normalnej postaci Chomsky'ego.

Definicja 3 Niech $G = \langle V_N, V_T, P, S \rangle$; $\alpha, \beta, \gamma \in (V_N \cup V_T)^*$ oraz $A \in V_N$. Mówimy, że ze słowa $\alpha A \beta$ można wyprowadzić w G słowo $\alpha \gamma \beta$, co zapisujemy $\alpha A \beta \Rightarrow \alpha \gamma \beta$, jeśli $A \rightarrow \gamma$ jest produkcją z P .

Definicja 4 Język $L(G)$ generowany przez gramatykę $G = \langle V_N, V_T, P, S \rangle$ definiujemy jako

$$L(G) = \{w \mid w \in V_T^* \text{ oraz } S \xRightarrow{*} w\},$$

gdzie $\xRightarrow{*}$ oznacza tranzytywne domknięcie relacji $\Rightarrow$.

PRZYKŁAD 1. Niech

- $V_N = \{S, T, L, R\}$;
- $V_T = \{(\,,\,)\}$;
- $P = \{S \rightarrow SS \ ; \ S \rightarrow LT \ ; \ S \rightarrow LR \ ; \ T \rightarrow SR \ ; \ L \rightarrow (\ ; \ R \rightarrow) \}$

Jak łatwo sprawdzić $L(G)$ jest językiem zawierający wszystkie słowa zbudowane z poprawnie rozstawionych nawiasów.

Przykładowe wyprowadzenie słowa $w = (()())$:

$$\begin{aligned} S &\Rightarrow LT \Rightarrow LSR \Rightarrow LSSR \Rightarrow LLRSR \Rightarrow LLRLRR \Rightarrow (LRLRR \Rightarrow \\ &(LRL)R \Rightarrow (L)L)R \Rightarrow (L)()R \Rightarrow (()()R \Rightarrow (()()) \end{aligned}$$

□

PROBLEM:

Dla ustalonej gramatyki bezkontekstowej $G = \langle V_N, V_T, P, S \rangle$ w normalnej postaci Chomsky'ego

Dane: słowo $w = a_1 \dots a_n$ ($a_i \in V_T$ dla $i = 1, \dots, n$)

Wynik: "TAK" - jeśli $w \in L(G)$
"NIE" - w przeciwnym przypadku.

2.5.2 Algorytm naiwny

Niech $M(w)$ oznacza zbiór słów wyprowadzalnych z w w jednym kroku.

```

 $F_0 \leftarrow \{S\}$ 
for  $i = 1$  to  $2|w| - 1$  do
     $F_{i+1} \leftarrow \bigcup_{w \in F_i} M(w)$ 
if  $w \in F_{2|w|-1}$  then return "TAK" else return "NIE"

```

POPRAWNOŚĆ: Każda produkcja gramatyki w normalnej postaci Chomsky'ego albo zwiększa o jeden długość wyprowadzanej frazy albo zamienia symbol nieterminalny na terminalny. Tak więc każde słowo z języka o długości n jest wyprowadzane z S po $2n - 1$ krokach.

KOSZT: Czynnikiem determinującym koszt algorytmu jest koszt pętli wewnętrznej, a ten w głównym stopniu zależy od wielkości zbiorów F_i . Niestety, nawet dla tak prostych gramatyk jak ta z Przykładu 1, zbiory F_i mogą zawierać wykładniczo wiele słów.

2.5.3 Algorytm dynamiczny

IDEA:

Jeśli $w = a_1 \dots a_n$ jest słowem z języka $L(G)$, to pierwsza produkcja zastosowana w jego wyprowadzeniu (o ile $n > 1$) musi mieć postać $S \rightarrow AB$. Ponieważ dalsze wyprowadzenie z symbolu A jest niezależne od wyprowadzenia z symbolu B , więc musi istnieć i ($1 \leq i \leq n-1$) takie, że $A \xRightarrow{*} a_1 \dots a_i$ oraz $B \xRightarrow{*} a_{i+1} \dots a_n$.

Na podstawie tej obserwacji możemy łatwo zbudować algorytm rekurencyjny, jednak czas jego działania może być wykładniczy. W szczególności algorytm taki wielokrotnie może próbować wyprowadzać ten sam fragment słowa w z tego samego symbolu nieterminalnego.

PRZYKŁAD 2. Niech gramatyka zawiera (między innymi) produkcje $S \rightarrow AB$ oraz $A \rightarrow AA$. Na drugim poziomie rekursji rekurencyjna procedura może być wywoływana dla A i podsłów $a_1 \dots a_i$ (dla $i = 1, \dots, n-1$); wewnątrz każdego z tych wywołań będzie ona znów wywoływana m.in. dla A i podsłów $a_1 \dots a_j$ ($j = 1, \dots, i-1$).

□

Podejście dynamiczne polega na obliczeniu dla każdego pod słowa w (począwszy od podsłów jednoliterowych a skończywszy na całym w) zbioru nieterminali, z których da się to pod słowo wyprowadzić. Innymi słowy, celem jest wyznaczenie zbiorów $m_{i,j}$ ($1 \leq i \leq j \leq n$):

$$m_{i,j} = \{A \mid A \in V_N \text{ \& } A \xRightarrow{*} a_i \dots a_j\}$$

Odpowiedzią algorytmu będzie wartość wyrażenia $S \in m_{1,n}$.

Zbiory $m_{i,j}$ wyznaczyć można na podstawie następujących zależności:

$$m_{i,i} = \{A \mid (A \rightarrow a_i) \in P\} \text{ dla } i = 1, \dots, n$$

$$m_{i,j} = \bigcup_{k=i}^{j-1} m_{i,k} \otimes m_{k+1,j} \text{ dla } 1 \leq i < j \leq n$$

gdzie $m_{i,k} \otimes m_{k+1,j} = \{A \mid (A \rightarrow BC) \in P \text{ dla pewnych } B \in m_{i,k} \text{ oraz } C \in m_{k+1,j}\}$

KOSZT: łatwo sprawdzić, że algorytm wykonuje $\Theta(n^3)$ operacji $\otimes$. Ponieważ koszt jednej operacji $\otimes$ jest stały (patrz Uwagi implementacyjne), $\Theta(n^3)$ opisuje koszt całego algorytmu.

Uwagi implementacyjne. Elementy obliczanej tablicy są zbiorami. To stanowi istotną różnicę w stosunku do poprzednich przykładów, gdzie elementy tablicy były prostego typu. Przyjęcie odpowiedniej struktury danych do pamiętania zbiorów $m_{i,j}$ oraz wybór metody obliczania wyniku operacji $\otimes$ może mieć istotny wpływ na koszt algorytmu.

Przykładowo: zbiory $m_{i,j}$ możemy pamiętać jako wektory charakterystyczne lub jako listy. W pierwszym przypadku potrzebujemy $\sim (1/2)n^2|V_N|$ bitów na zapamiętanie tablicy. W drugim przypadku ponosimy spore koszty pamięciowe związane z używaniem wskaźników - jednak mogą one być opłacalne, gdy w średnim przypadku rozmiar zbiorów $m_{i,j}$ jest nieduży. W tym przypadku rozsądną metodą obliczania $m_{i,k} \otimes m_{k+1,j}$ może okazać się zwykłe przeglądanie list:

```

for each  $B \in m_{i,k}$  do
  for each  $C \in m_{k+1,j}$  do
    if  $BC$  jest prawą stroną produkcji z  $P$ 
      then  $m_{i,j} \leftarrow m_{i,j} \cup \{ \text{symbol z lewej strony tej produkcji} \}$ 

```

Przy odpowiednim zapamiętaniu informacji o produkcjach, koszt takiego obliczenia nie zależy od liczby produkcji i jest proporcjonalny do iloczynu długości list, co w rozważanym przypadku może być znacznie mniejsze od $|V_N|^2$. Jeśli liczba produkcji jest niewielka opłacalne może być zastosowanie innego sposobu:

```

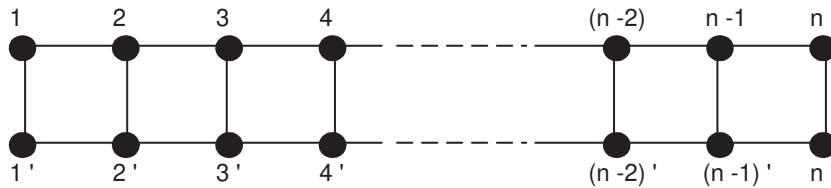
for each  $(A \rightarrow BC) \in P$  do
  if  $B \in m_{i,k}$  &  $C \in m_{k+1,j}$  then  $m_{i,j} \leftarrow m_{i,j} \cup \{A\}$ 

```

Sposób ten jest szczególnie atrakcyjny przy wektorowej reprezentacji zbiorów, ponieważ wówczas czas odpowiedzi na pytanie o przynależność elementu do zbioru jest stały i koszt powyższej pętli wynosi $\Theta(|P|)$.

2.6 Drzewa rozpinające drabin

Definicja 5 Drabiną n -elementową nazywamy graf D_n przedstawiony na rysunku ??

Rysunek 1: *Drabina n elementowa.*

PROBLEM:

Dane: liczby naturalne n, k ;

ciąg par liczb naturalnych $\{u_i, v_i\}$ ($i = 1, \dots, m$)

INTERPRETACJA: pary $\{u_i, v_i\}$ określają wyróżnione krawędzie w n -elementowej drabinie;

Wynik: Liczba drzew rozpinających o k krawędziach wyróżnionych.

Ideę algorytmu przedstawimy rozważając prostszy problem, a mianowicie problem wyznaczania liczby drzew rozpinających w D_n (bez uwzględniania krawędzi wyróżnionych). Co prawda, w takim przypadku można w prosty sposób wyprowadzić zwięzły wzór na tę liczbę, lecz nie to jest naszym celem.

W dalszym ciągu, mówiąc o drabinie D_i , będziemy mieć na myśli podgraf drabiny D_i indukowany przez wierzchołki $\{1, \dots, i, i', \dots, i'\}$.

Fakt 3 Niech T będzie dowolnym drzewem rozpinającym drabinę D_{i+1} , dla dowolnego $i \geq 1$. Wówczas $T \cap D_i$ jest albo

- drzewem rozpinającym drabinę D_i albo
- lasem rozpinającym grafu D_i złożonym z dwóch drzew; jedno z tych drzew zawiera wierzchołek i a drugie - wierzchołek i' .

Analogiczna własność zachodzi, gdy T jest lasem rozpinającym drabinę D_{i+1} , złożonym z dwóch drzew, przy czym jedno z tych drzew zawiera wierzchołek $(i+1)$, a drugie - wierzchołek $i'+1$.

Niech S_i oznacza zbiór drzew rozpinających drabinę D_i , a N_i zbiór lasów rozpinających, o których mowa w Fakcie ??, w drabinie D_i . Naszym celem jest policzenie wartości $|S_n|$.

IDEA ALGORYTMU: Kolejno dla $i = 1, \dots, n$ liczymy wartości $|S_i|$ oraz $|N_i|$, korzystając z zależności przedstawionych w poniższym fakcie:

Fakt 4 (a) $|S_1| = |N_1| = 1$

(b) Dla każdego $i > 1$:

$$|S_i| = 3|S_{i-1}| + |N_{i-1}|,$$

$$|N_i| = 2|S_{i-1}| + |N_{i-1}|.$$

DOWÓD:

(a) Oczywiście.

(b) Niech $K_i = \{(i-1, i), ((i-1)', i'), (i, i')\}$ będzie zbiorem krawędzi, którymi D_i różni się od D_{i-1} .

Z dowolnego drzewa rozpinającego $T \in S_{i-1}$ można utworzyć trzy różne drzewa rozpinające z S_i poprzez dodanie dowolnych dwóch krawędzi ze zbioru K_i . Ponadto, dodając wszystkie krawędzie z K_i do dowolnego lasu z N_{i-1} można utworzyć jedno drzewo z S_i . To uzasadnia pierwszy ze wzorów.

Dodając krawędź $(i-1, i)$ do drzewa $T \in S_{i-1}$ otrzymujemy las z N_i . Jedno z jego drzew zawiera wierzchołek i , a drugie z drzew składa się z izolowanego wierzchołka $\{i'\}$. Analogicznie otrzymujemy jeden las dodając do T krawędź $((i-1)', i')$. Ponadto, z każdego lasu z N_{i-1} , po dodaniu dwóch poziomych krawędzi $(i-1, i)$ oraz $((i-1)', i')$, otrzymujemy jeden las z N_i . To uzasadnia drugi wzór. $\square$

Teraz w prosty sposób możemy tę metodę uogólnić do rozwiązania problemu liczenia drzew rozpinających z wyróżnionymi krawędziami. W tym celu zamiast czterech zbiorów S_i i N_i , rozważamy $2(k+1)$ zbiorów: $S_i(j)$, $N_i(j)$, gdzie parametr j ($j = 0, \dots, k$) oznacza liczbę krawędzi wyróżnionych. Przykładowo: $S_i(j)$ będzie się równać liczbie drzew rozpinających w drabinie D_i zawierających dokładnie j krawędzi wyróżnionych. Wyprowadzenie wzorów analogicznych do tych z Faktu ?? pozostawiamy jako proste ćwiczenie.

3 Appendix. $\mathcal{NP}$ -zupełność

Do zrozumienia materiału wykładu w zasadzie wystarczy potoczna wiedza, że problemy $\mathcal{NP}$ -trudne czy też $\mathcal{NP}$ -zupełne oznaczają problemy, dla których najprawdopodobniej nie istnieją algorytmy działające w czasie wielomianowym. Nie oznacza to jednak, że podanych poniżej pojęć i faktów można nie znać:-)

3.1 Definicja klasy $\mathcal{NP}$

Klasa $\mathcal{NP}$ bywa definiowana na wiele sposobów. Najczęściej poprzez niedeterministyczne maszyny Turinga, jako klasa problemów decyzyjnych, które są przez te maszyny rozwiązywane w czasie wielomianowym. My przyjmiemy następującą:

Definicja 6 Problem decyzyjny X należy do klasy problemów $\mathcal{NP}$, jeśli istnieje wielomianowy algorytm A oraz wielomian p , takie że:

$$x \in X \Leftrightarrow \exists_{y_x} |y_x| \leq p(|x|) \wedge A(x, y_x) = \text{"accept"}$$

Przyjmujemy tu powszechną konwencję utożsamiania problemu decyzyjnego ze zbiorem danych, dla których jest odpowiedź "tak" (Przykładowo problem *Prime*, polegający na stwierdzeniu czy dana liczba jest pierwsza, utożsamiamy ze zbiorem liczb pierwszych). Tak więc powyższą definicję można odczytać w ten sposób, że problem X jest w klasie $\mathcal{NP}$, jeśli istnieje wielomianowy algorytm A , który dla każdego $x \in X$ zaakceptuje go, gdy x będzie podany na wejściu wraz z pewnym, nie za długim, argumentem y_x (o długości ograniczonej przez wielomian od długości x -a). Taki y_x nazywamy *świadkiem* przynależności x do X . Natomiast żaden x spoza X nie zostanie zaakceptowany przez A , niezależnie od tego z jakimi kandydatami na świadków nie dostarczalibyśmy go na wejściu dla A .

PRZYKŁAD.

Rozważmy problem *NonPrime*, polegający na sprawdzeniu, czy dana liczba jest złożona. Prostym algorytmem świadczącym o przynależności *NonPrime* do klasy $\mathcal{NP}$ jest poniższy prościutki algorytm:

```
Algorytm D(x,y)
  if (1 < y < x && x mod y == 0) return ("accept")
  else return ("reject")
```

Świadkiem dla $x \in \text{NonPrime}$ jest dowolny jego dzielnik, natomiast $x \notin \text{NonPrime}$ nie zostanie zaakceptowany przez D z żadnym kandydatem na świadka. Oczywiście D działa w czasie wielomianowym. $\square$

Aby się przekonać, że nie zawsze tak łatwo, jak dla *NonPrime*, można podać odpowiedni algorytm świadczący o przynależności problemu do klasy $\mathcal{NP}$, spróbuj rozwiązać poniższe ćwiczenie:

ĆWICZENIE.

Podaj algorytm świadczący o przynależności problemu *Prime*¹ do klasy $\mathcal{NP}$.

3.2 Więcej o klasie $\mathcal{NP}$

Nie wszystkie problemy z klasy $\mathcal{NP}$ są jednakowo trudne. W szczególności należą do niej wszystkie problemy z klasy $\mathcal{P}$, a więc takie, które można rozwiązać algorytmami wielomianowymi nie korzystającymi ze świadków.

W klasie

Definicja 7 Problem decyzyjny A jest $\mathcal{NP}$ -zupełny, jeśli:

- $A \in \mathcal{NP}$,
- dowolny problem B z klasy $\mathcal{NP}$ jest wielomianowo redukowalny do problemu A .

Wyjaśnienia wymaga jeszcze drugi warunek w powyższej definicji.

---

¹W rzeczywistości problem ten należy do klasy $\mathcal{P}$, o czym wiadomo od 2002 roku: M.Agrawal, N.Kayal, N.Saxena, *Primes in P*, tech. rep.; wersja czasopismowa w *Annals of Mathematics* 160(2): 781-793, 2004

Definicja 8 Problem decyzyjny B jest wielomianowo redukowalny do problemu A , jeśli istnieje funkcja f oraz wielomian q , takie, że:

- istnieje wielomianowy algorytm obliczający wartości funkcji f ,
- $\forall x \in A \Leftrightarrow f(x) \in B$.

Mam nadzieję, że nie irytuje Was brak precyzji w powyższych definicjach. Spowodowany jest on przeświadczeniem, że rozbudowany formalizm konieczny dla zachowania precyzji zniechęciłby wielu z Was do przeczytania notatki. Jestem też przekonany, że łatwo "dopowiecie" sobie szczegóły.

Podstawowe problemy NP-zupełne:

- 3-SAT
  - Dane: Formuła ϕ w postaci 3CNF.
  - Pytanie: Czy ϕ jest spełnialna?
- Trójwymiarowe skojarzenie
  - Dane: Zbiór trójek $M \subseteq W \times X \times Y$, gdzie W, X, Y - rozłączne zbiory, każdy o mocy q
  - Pytanie: Czy istnieje $M' \subseteq M$, o mocy q , taki, że żadne elementy z M' nie mają takiej samej współrzędnej?
- Pokrycie wierzchołkowe
  - Dane: Graf $G = (V, E)$ i liczba $K \leq |V|$.
  - Pytanie: Czy istnieje $V' \subseteq V$ o mocy nie większej niż K , taki, że każda krawędź z E jest incydentna z co najmniej jednym wierzchołkiem z V' ?
- Klika
  - Dane: Graf $G = (V, E)$ i liczba $K \leq |V|$.
  - Pytanie: Czy istnieje pełny podgraf w G o co najmniej K wierzchołkach?
- Cykl Hamiltona
  - Dane: Graf $G = (V, E)$.
  - Pytanie: Czy w G istnieje cykl przechodzący przez każdy wierzchołek z V dokładnie jeden raz?
- Rozbicie
  - Dane: Zbiór A i funkcja wagowa $c : A \rightarrow \mathbb{Z}^+$.
  - Pytanie: Czy istnieje podzbiór $A' \subseteq A$, taki, że

$$\sum_{a \in A'} c(a) = \sum_{a \in A \setminus A'} c(a)?$$

Problemy NP-trudne.